

**MUSİKİ MUALLİM MEKTEBİNDEN GÜNÜMÜZE MÜZİK ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME
PROGRAMLARINDAKİ YAYLI ÇALGI ÖĞRETİMİNE İLİŞKİN
SINAMA-ÖLÇME-DEĞERLENDİRME DURUMLARININ İNCELENMESİ**

†Yrd.Doç.Dr.Cansevil TEBİŞ

*1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze
Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi
SDÜ, 7-10 Nisan 2004, Isparta

1. GİRİŞ

Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda yaylı çalgı eğitimi “Bireysel Çalgı Eğitimi” adı altında, 8 yarıyla bölünmüş şekilde yürütülmektedir. Musiki Muallim Mektebinin kuruluşundan bu yana yaylı çalgı eğitimi küçük değişikliklerle birlikte bu program süresince ya da buna yaklaşık sürelerle yoğun şekilde müzik öğretmeni yetiştirme eğitiminde yer almaktadır. Dönemlere bölünmüş bu programla, eğitim-öğretim sürecinde öğrenci “başarılı, başarısız, bu durumların nedenleri, öğrenci akışının düzenlenmesi, öğrencilerin ileri basamaklara yerleştirilmesi, programları tekrarlaması ya da programdan çıkarılması” (Küçükahmet, 1999) gibi durumlarla karşılaşır. Bu durumlar öğrencilerle ilgili sınama-ölçme ve değerlendirme sonuçlarından ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de müzik öğretmeni yetiştirme süreci gözden geçirildiğinde yaylı çalgı eğitimine ilişkin olarak, sınama-ölçme ve değerlendirme uygulamalarının geleneksel yaklaşımlarla yapıldığı gözlenmektedir. Karasar (1995), ölçmeyi “bir niteliğin gözlenip gözlem sonucunda sayılar ve sembollerle gösterilmesi” olarak ifade etmektedir.

Bu araştırmada Musiki Muallim Mektebinin kuruluşundan günümüze yaylı çalgı eğitiminde izlenen sınama-ölçme-değerlendirme yaklaşımları araştırılmış, mevcut ölçekler ortaya konmuştur. Araştırma, yöntem olarak betimsel ve kaynak taramaya dayanmaktadır. Elde edilene veriler sonuç olarak ortaya konduktan sonra, bu anlamada yapılması gereken uygulamalara öneriler getirilmiştir.

1.1 Yaylı Çalgı Eğitimi Sürecine Genel Bir Bakış

Günümüzde müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda yaylı çalgı eğitimi, “bireysel çalgı eğitimi” adı altında, 8 yarıyla bölünmüş program çerçevesinde yürütülmektedir. Musiki Muallim Mektebinin kuruluşundan günümüze geçen sürece bakılacak olursa; müzik öğretmeni yetiştirmede “1924’te Darümuallimin ve Darümuallimat’ların programındaki müzik derslerinde zorunlu tutulan keman çalma ile başlayan yaylı çalgı eğitimi” (Tebiş, 2002), 1925 talimatnamesinde “talim edilecek aletler” arasında geçen keman ve viyolonsel ile boyut kazanmaya başlamış, 1932 talimatnamesinde “muallimlik edebilmek için her talebe evvel emirde keman öğrenmeye mecburdur” ifadesiyle müzik öğretmeni yetiştirmede yaylı çalgı çalma eğitiminde yerini bulmuştur. (istidata göre ikinci bir sazda öğretilebilir). 1941’daki Gazi Terbiye Enstitüsü programı incelendiğinde; oda müziği ve öğrenci orkestrası derslerinden yaylı çalgı eğitiminin kapsamlı şekilde desteklendiği görülmektedir (her öğrencinin sorumlu olduğu “Keman” adlı ayrıca bir ders yer almaktadır). 1970 Gazi Eğitim Enstitüsü programında “Esas Çalgı/Yardımcı Çalgı” adlı dersler altında yürütülen yaylı çalgı eğitimi yine Toplu Çalgı

† Süleyman Demirel Üniv. Burdur Eğt.Fak. GSEB Müzik Eğitimi Anabilim/Anasanat Dalı Öğretim Üyesi.

Çalışmaları ve Orkestra dersleri ile desteklenmektedir. 1978 Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Programında da “Anadal Eğitimi” kapsamında yaylı çalgı eğitimi süregelmiştir. Toplu Çalma/Orkestra dersinin yerini ise Seçmeli Toplu Müzik almıştır. 1997’deki yeni yapılanmayla “Bireysel Çalgı Eğitimi” adlı derste kendine yer edinen yaylı çalgılar, eğitim süreci olarak incelendiğinde de müzik öğretmeni yetiştirme programlarının önemli bir dilimini oluşturmaktadır.

1.2 Yaylı Çalgı Eğitimi Sürecinde Sınama-Ölçme-Değerlendirme Durumları

Müzik öğretmeni yetiştirme sürecindeki programlar incelendiğinde, 1924 talimatnamesinde yaylı çalgı öğretimine ilişkin özel olarak ölçme durumları hakkında detaylı bir bilgiye rastlamamakla birlikte, genel program kapsamında ilk mektepten Musiki Muallim Mektebine alınan öğrencinin birinci senenin sonunda yapılan sınav sonunda başarılı olduğu takdirde birinci sınıfa devam edebildiği anlaşılmaktadır. 1931 talimatnamesinde de benzer şekilde birinci yıl sonunda yapılan sınavda başarılı olamayan öğrencilerin diğer öğretmen yetiştiren kurumlara aktarıldığı gözlenmekte, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci sınıflarda iki sene üst üste sınıfta kalanların durumunun görüşülmek üzere öğretmenler kuruluna sevk edildiği anlaşılmaktadır. 1970 Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Programında da yaylı çalgı öğretimine ilişkin olarak üç sınıfta ulaşılması beklenen hedefler genel olarak verilmiş ve sınavlara ilişkin olarak değerlendirme yapılırken öğrencinin bölüme girişteki durumu gözönünde bulundurulmalı ifadesiyle öğrencilerin bireysel olarak donanım durumlarıyla ilgili değerlendirme yapılması konusu önemsenmiştir.

Programların bütününe bakıldığında sınama-ölçme-değerlendirme durumlarına yönelik ilk ayrıntılı bilgiye 1978 programında rastlanmaktadır. 1980-1981 Eğitim Yılı Sınav Uygulama Çizelgesinden sınavların iki ara sınav ve bir dönem sonu sınavı olarak yapıldığı anlaşılmakta, ayrıca dönem sonu sınavlarında kapsanan hedeflerden Ana Dal Eğitimi hedeflerinin beş maddeyle yapılandırıldığı gözlenmektedir. (Uçan, 1996)

1997’deki yeni yapılanmayla uygulanmaya başlanan Müzik Öğretmenliği Lisans Programında da yine yaylı çalgı eğitimi “Bireysel Çalgı Eğitimi” adlı derste yerini bulmakla birlikte; program ders adları ve kodları, çok genel ifadelerle yazılmış bir ders tanımı ve sınama-ölçme-değerlendirme durumlarına hiç yer ayrılmamasıyla bu açıdan yüzeysel bir program olarak ortaya çıkmaktadır.

2. BÖLÜM

2.1 Yaylı Çalgı Eğitiminde Sınama-Ölçme-Değerlendirme Durumlarına Yönelik Belirlenen Hedefler ve İlgili Çalışmalar

1978 programının yürürlükte olduğu dönemde 1980-1981 Eğitim Yılı dönem sonu sınavlarında Ana Çalgı dersi için öğrencilerden beklenenler beş hedefle belirlenmiştir. Bunlar “Ana çalgısını çalmaya elverişli (bir) bedensel duruş alabilme, çalgısını ve ona ilişkin aracı (yayı, mızrabı vb.) çalmaya elverişli biçimde tutabilme, çalgısından temel konumda yalın “durum”larda doğru ve temiz sesler çıkarabilme, çalgısına ilişkin temel çalma tekniklerini doğru ve eşgüdümlü uygulayabilme, çalgısına ilişkin temel konumda yalın durumlardaki parçaları temel tekniklerle doğru ve temiz çalabilme” (Uçan, 1996)dir. Sınavlara yönelik olarak belirlenen

bu ilk hedefler Ana Çalgı dersi için belirlendiğinden yine de tam olarak Yaylı Çalgı'ya ilişkin bir sinama-ölçme-değerlendirme ortamını oluşturmaktan uzak sayılabilir.

Yaylı Çalgı eğitimiyle ilgili olarak en kapsamlı çalışma "uygulamalı keman eğitiminde psiko-motor becerilerin ve ürünlerinin ölçülmesi" (Uçan, 1977) adlı makalede yapılan ölçekle, bu alanda yapılan çalışmalarda öne çıkmaktadır. Çalışmada beceri ve ürünün ölçülmesine ilişkin olarak öncelikle becerinin (hedefin) analizi yapılmış, hedefler her davranış için ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ölçme aracı olarak, beceri ölçmede sıkça kullanılan çeteleme aracı örneği verilmiş ve çeteleme ölçeği tablosu oluşturulmuştur. Çeteleme ölçeğinde davranışın varlığı ya da yokluğu işaretlenerek öğrenciyle ilgili değerlendirme yargılarına varılmaktadır.

Aşağıdaki örnekte "yayı belli bir telde, belli nota değerine göre ve belli bir hızda kullanabilme" becerisine ilişkin olarak oluşturulan oniki davranıştan ilk iki davranış alınmıştır.

ÇETELEMELME ÖLÇEĞİ

Uygulayanın	Öğrencinin
Adı Soyadı:	Adı Soyadı:
Uygulama tarihi:	Sınıfı:
Önemli (kritik) davranışlar:	Değer Ölçeği:

	Var	Yok
1. kullanılacak araçları hazırlama		
a. yayı yeteri kadar germe		
b. yayı reçineleme		
c. kemanın ses düzenini yapma		
d. sehpanın yüksekliğini boyuna göre ayarlama		
2. keman çalma için hazır oluş durumuna geçme		
a. yayı doğru olarak tutma		
b. kemanı doğru olarak tutma		
c. sol eli saptaki yerine getirme		
d. yayı teldeki yerine koyma		
e. sehpa karşısında gerekli duruşu alma		

Tablodan'da gözleneceği gibi ilk olarak kullanılacak araçları hazırlama becerisi ölçmeye ilişkin yayı yeteri kadar germe, yayı reçineleme, kemanın ses düzenini yapma ve sehpanın yüksekliğini boyuna göre ayarlama dönük 4 kriter belirlenmiş ve bunların varlık ve yokluk durumları saptanmaya çalışılmıştır. Yukarıda ikincisi de verilen buna benzer olarak hazırlanan oniki davranış, çeşitli alt basamaklarla varlık ve yokluk bakımından ölçülecektir. Aynı çalışmanın diğer bir boyutu olarak dereceleme ölçeği geliştirilmiş, bu ölçekte hem davranışın varlığı yokluğu ölçülmekte hem de oluşan davranışın mükemmellik dereceleri belirtilmektedir.

DERECELEME ÖLÇEĞİ

Ölçmecenin

Öğrencinin

Adı Soyadı:

Adı Soyadı

Ölçme Tarihi:

Sınıfı:

Gözlenecek Davranışlar	Yok	var				
		Mükemmellik Derecesi				
		1	2	3	4	5
1. keman çalma için hazır oluş durumuna geçme a. yayı doğru olarak tutma b. kemani doğru olarak tutma c. sol eli tuşeye ve tele göre hazırlama						
2. yayı kullanmaya başlama a. yayı işarete göre hareket ettirme b. teldeki doğru yerine sürme c. köprüye paralel kullanma						

Beceri ölçülmesi ile ilgili olarak yaylı çalgı çalmaya ilişkin gerekli becerilerin tümü analiz edilerek yukarıdaki ölçüğe uygun olarak yapılandırılmıştır. Beceri ölçme yaklaşımları gözlem yoluyla yapılmakta ve ürün ölçüldükten sonra belirlenen oranda katkı olarak puanlamaya katılmaktadır. Varlığı tespit edilmeyen becerinin mükemmellik derecesini ölçmek mümkün olmayacağından varlığı tespit edilmiş becerinin mükemmellik derecesinin belirlenmesine dönük yapılan çalışmanın ilişkili olduğu yıllara dönük olarak puanlama sistemi 1-5 arasında gerçekleştiğinden mükemmellik durumu bu sayılar arasına bölünmüştür. Bu ölçme aracının geliştirilmesi durumunda güncel sayılar değerlerin kullanılması gerekecektir.

Sadece ürünün ölçülmesinde ise; becerinin ölçülmesinde ele alınan “yayı belli bir telde, belli nota değerine göre ve belli bir hızda kullanabilme” becerisi sonunda ortaya çıkması beklenen olası ürünlerin analizi yapılarak sayısal veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada da kabaca bir bilgi edinilmek isteniyorsa bu ürünlerin varlığı ya da yokluğu çeteleme yöntemiyle işaretlenir ya da mükemmellik durumu saptanmak isteniyorsa dereceleme araçları geliştirilir. Aşağıdaki örnekte, yukarıda örneği verilen beceri için beklenen ürün’e ilişkin oluşturulan on bir ürün’den ilk ikisi verilmiştir.

ÇETELEMELER ÖLÇEĞİ

Uygulayanın

Adı Soyadı:

Uygulama tarihi:

Önemli (kritik) davranışlar:

Öğrencinin

Adı Soyadı:

Sınıfı:

Değer Ölçeği:

Var

Yok

1. başlangıçta kesinlik		
a. ilk sesin başlangıcında belirginlik		
b. ilk seslerde netlik		
c. ilk seslerde düzenlilik		
3. ses sürelerinde oranlılık		
a. iki dörtlük değerler arasında süre eşitliği		
b. bir dörtlük değerler arasında süre eşitliği		
c. iki dörtlük ile bir dörtlük değerler arasında karşılıklı oranlılık		

Öncelikle oluşturulan ürün çeteleme ölçeğinden hareketle mükemmellik derecesini ölçmek için dereceleme ölçeği örneği de geliştirilmiştir.

DERECELEME ÖLÇEĞİ

Ölçmecinin

Adı Soyadı:

Ölçme Tarihi:

Öğrencinin

Adı Soyadı:

Sınıfı:

Gözlenecek Davranışlar	Yok	var				
		Mükemmellik Derecesi				
		1	2	3	4	5
1. başlangıçta kesinlik						
a. ilk sesin başlangıcında belirginlik						
b. ilk seslerde netlik						
c. ilk seslerde düzenlilik						
2. ses sürelerinde oranlılık						
a. iki dörtlük değerler arasında süre eşitliği						
b. bir dörtlük değerler arasında süre eşitliği						
c. iki dörtlük ile bir dörtlük değerler arasında karşılıklı oranlılık						

Aynı çalışma da diğer bir yaklaşım olarak ürünün ve becerinin birlikte ölçülmesi yaklaşımından da söz edilmektedir. Burada ortaya sorun olarak çıkacak durum beceri ve ürünün birleştirilmesidir. Uçan'a (1977) göre; beceri ve ürün ölçülmesi eşit dağıtılabileceği gibi, süreç ya da üründen birine kaydırılabilir".

3. BÖLÜM

Birinci ve ikinci bölümde açıklanalar ışığında, Müzik Eğitimi Anabilim/Anasanat Dalları'nda sürdürülegelen yaylı çalgı eğitimine yönelik sınav- ölçme ve değerlendirme işlemleri günümüzde de yeterince etkin şekilde yürütülmemektedir. Oysa "başarının ölçülmesi işi derslerin genel ve özel amaçları açısından öğrenci yeteneklerinin ne oranda geliştirildiğini saptama işidir" (Atayar, 1975). Müzik Eğitimi Anabilim/Anasanat Dalları'nda Bireysel Çalgı Eğitimi dersi kapsamında sürdürülen yaylı çalgı eğitimi dersin adından da anlaşılacağı gibi bireysel olarak yürütülen bir eğitim şeklidir ve ölçme durumları da bununla ilişkili olarak bireysel olarak oluşturulur. Bu ortamdan kaynaklanabilecek problemleri Yıldırım (1983) şöyle açıklamaktadır "bireysel sınav-ölçme tipleri, öğrenci hem yanıtı hem de yanıtılam biçimini göstermekle birlikte birtakım güçlüklerle de yol açar. Sınavı uygulayan için aynı zamanda yanıtları kaydetmek oldukça güç bir iştir. Öte yandan uygulayıcı yanıtları kaydederken her zaman duygu ve eğilimlerinin etkisinden kurtulamaz, bu yüzden toplanan bilgilerin güvenilirliği kuşku götürür. Bu yüzden gözleyicinin kişisel eğilimlerine yer vermekten, önyargıların etkisinde hareket etmekten sakınması, gözlem süresince yorumlamadan kaçınması da sonucun güvenilirliği için gereklidir".

Müzik eğitiminde alanının özelliği bakımından beceriyi ve ürünü ölçme işi süreç olarak ve sonuç olarak iki farklı biçimde ele alınabilir. Örneğin; pasta yapma konusunda un, şeker, süt, yumurta gibi gereçlerin belli oranlarda ve ölçülerde konması, gereği gibi karıştırılması, ısının ayarlanması ...vb. işlemler süreci, hazırlanmış pasta ise sonucu oluşturur. Aynı şekilde dikiş dikme söz konusu olduğunda kumaş seçme, ölçü alma, biçme, prova, dikiş...vb işlemler süreci, hazırlanan elbise sonucu oluşturur. Müzik eğitimi söz konusu olduğunda da ikinci bölümde söz edilen beceri ve ürün ölçme ölçekleri hem dönem içerisinde ders etkinliklerinde, hem de ara sınav ve yarıyıl sonu sınavlarında kullanılabilir. Dönem sonu sınavlarında ortaya çıkan ürün kadar bu ürünün nasıl ortaya çıkarıldığı da çok önem taşımaktadır.

Yaylı çalgı eğitiminde sınav, ölçme ve değerlendirme ortamlarının uygun şekilde oluşturulması da beceri ve ürünün doğru değerlendirilmesi bakımından önemlidir. Nitekim Özçelik (1992), "kişinin, gösterme gücüne erişmiş olduğu bir davranışı, farklı koşullarda gösterme olasılıkları birbirinin aynı değildir. Belli koşullarda kararlı olarak görülen bir davranış, başka koşullarda bu kararlılığı yitirebileceği gibi, hiç görülmeyebilir de" diyerek konuya dikkat çekmektedir. Bu sebeple yaylı çalgı eğitiminde ürünün oluşma sürecindeki değerlendirmelerle, ürün oluştuktan sonra yapılan değerlendirmeler oranları belirlenerek puanlamaya katılmalıdır.

Bugüne kadar yapılmış olan çalışmalardan hareketle yaylı çalgı eğitimine dönük olarak etkin sınav-ölçme-değerlendirme çalışmaları ivedilikle tekrar ele alınmalıdır.

Mevcut çeteleme ve dereceleme araçları bir an önce geliştirilmeli ve bugünkü kullanılan sayısal değerler çizgisine taşınmalıdır.

Ayrıca bu ölçme araçlarını geliştirmede müzik öğretmeni yetiştiren anabilim/anasanat dalları arasında yaylı çalgı eğitimini sürdürmekte olan öğretim elemanlarınca komisyon oluşturulmalı ve tüm anabilim dallarının birlikte uygulayabileceği ölçekler oluşturulmalıdır.

Bu ölçme araçlarını uygulama konusunda öğretim elemanları ortak bir fikre sahip olmalı, herhangi bir anabilim/anasanat dalından mezun olmuş öğrencinin bu dersten mezun olma notu ile edindiği beceri ülkenin her yerinde aynı düzeye ulaştırılmalıdır.

Bu alanda yapılacak çalışmaların yaylı çalgı eğitimini sürdürmekte olan öğretim elemanlarınca bir an önce uygulanmaya konmasında yarar vardır.

KAYNAKLAR

- ATAYAR, Hazım., (1975) **Sınavlar ve Sınavlarla İlgili İşlem ve Uygulamalar**, Güneş Matbaacılık T.A.Ş. MEB Devlet Kitapları, s.7, Ankara.
- KARASAR, Niyazi., (1995) **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., s.136, Ankara.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla., (1999) **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**, Alkim Yayınevi, s.167, İstanbul.
- ÖZÇELİK, D. Ali., (1992) **Ölçme ve Değerlendirme**, ÖSYM Yayınları, s.11. Ankara.
- TEBİŞ, Cansevil., (2002) **Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlardaki Keman Öğretiminin Müzik Öğretmenlerinin Görüşlerine Dayalı Olarak Müzik Öğretmenliği Formasyonu Açısından Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, s.17, Ankara.
- UÇAN, Ali., (1977) **Uygulamalı Keman Eğitiminde Psiko-Motor Becerilerin ve Ürünlerinin Ölçülmesi**, Filarmoni Aylık Müzik ve Fikir Dergisi, Yıl. 12, Sayı. 125, s.17-25.
- UÇAN, Ali., (1977) **Uygulamalı Keman Eğitiminde Psiko-Motor Becerilerin ve Ürünlerinin Ölçülmesi**, Filarmoni Aylık Müzik ve Fikir Dergisi, Yıl. 12, Sayı. 126, s.25-28.
- UÇAN, Ali., (1996) **Gazi Yüksek Öğretmen Okulu Müzik Bölümü Alanı Birinci Yıl Programı Değerlendirilmesi**, Çağrı Matbaası, s.144,158,198, Ankara.
- YILDIRIM, Cemal., (1983) **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme (Öğretmenler İçin El Kitabı)**, ÖSYM Eğitim Yayınları 7, s.17-18, Ankara.